

Часопис
ИСХОДИШТА
5

Издавачи:

САВЕЗ СРБА У РУМУНИЈИ

ФИЛОЛОШКИ, ИСТОРИЈСКИ И ТЕОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
ЗАПАДНОГ УНИВЕРЗИТЕТА У ТЕМИШВАРУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

За издавача

Инж. Огњен Крстић, председник Савеза Срба у Румунији
проф. др Наталија Јовановић, декан Филозофског факултета у Нишу

Број приредила

Др Мирјана Бојанић Ћирковић

Лектура и коректура

Јелена Стошић
Александар Новаковић

Корице

Ливија Матејаш
Дарко Јовановић

Прелом

Милан Д. Ранђеловић

Формат

17 x 24 cm

Штампа

Editura Universității de Vest

Тираж

100 примерака

Темишвар 2019.

© ССР и аутор
ISSN 2457-5585
ISSN-L 2457-5585

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41+821.163.41
ИСХОДИШТА = Originations / главни
и одговорни уредник Михај Н. Радан. -
2015, бр. 1- . - Темишвар : Савез Срба у
Румунији, центар за научна истраживања
и културу Срба у Румунији : Филолошки,
историјски и теолошки факултет Западног
универзитета у Темишвару ; Ниш :
Филозофски факултет Универзитета
у Нишу, 2015 ([Темишвар] : Editura
Universităţii de Vest). - 24 cm
Годишње.
ISSN 2457-5585 = Исходишта (Timișoara)
COBISS.SR-ID 219964428

СЛАВСКИ ОБИЧАЈИ У РУМУНСКОМ ПОМОРИШЈУ (ЧАНАД, ФЕНЛАК) И БАНАТСКОЈ ЦРНОЈ ГОРИ (КРАЉЕВАЦ): РЕЗУЛТАТИ ТЕРЕНСКОГ РАДА ОБАВЉЕНОГ У ЈУЛУ 2018. ГОДИНЕ

У раду се представља део резултата теренског рада који је у јулу 2018. год. спроведен у насељима Краљевац (Банатска Црна Гора), Фенлак и Ченад (румунско Поморишје). Том приликом је обављена серија полу-структурисаних интервјуа са старијим члановима српске заједнице, с циљем прикупљања података о божићном циклусу обичаја, начину обележавања крсне клавe и свадбеним обичајима. Обрађено је пет казивања на тему породичне славе, из којих се уочава убрзано гашење овог обичаја. Наводе се неки од могућих фактора који су утицали на убрзање тог процеса и указује се на елементе славских обичаја који су још увек присутни у пракси или у сећањима казивача.

Кључне речи: терен, Срби у Румунији, слава, Краљевац, Фенлак, Ченад

Током теренског рада трочлане групе Етнографског института САНУ³ обављеног у периоду од 3. до 5. јула 2018. год. у селима Краљевац (Банатска Црна Гора), Фенлак и Ченад (румунско Поморишје), спроведено је сакупљање грађе, забележене у виду звучних и видео записа.⁴ Сви казивачи су добровољно пристали да буду снимљени и да њихови тада добијени лични подаци буду коришћени у научне сврхе. Разговори су вођени у виду полу-структурисаних интервјуа сачињених на основу кумулативних етнограф-

¹ djordjina.trubarac@ei.sanu.ac.rs

² Овај прилог је резултат рада на пројекту *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, који су финансијски и логистички подржали Савез Срба у Румунији и Центар за научно истраживање културе Срба у Румунији, као и на пројекту 47016, чији је носилац Етнографски институт САНУ, под називом *Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије. Израда мултимедијалног портала „Појмовник српске културе“*, који у потпуности финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

³ Истраживачку групу су чиниле др Милина Ивановић Баришић, др Бојана Богдановић и др Ђорђина Трубарац Матић.

⁴ Могуће их је добити на увид обраћањем члановима истраживачке групе ЕИ САНУ, као и вођи пројекта, проф. др Михају Радану.

ских података у вези са начинима обележавања славе међу српским живљем уопште (Недељковић, 1990: 205–229), као и на основу етнографске грађе сакупљене међу Србима у Румунији (Крстић, 1984; 2002; 2015; Павловић, 2013; Ивановић Баришић, 2015; 2017; Аксић, 2018; Трубарац Матић, 2018). Теме истраживања биле су: циклус божићних обичаја (од почетка божићног поста до Богојављања), породична крсна слава и свадба. У овом раду ћу се осврнути на обележавања породичне славе, с тим што ћу се ограничити на пет разговора које сам водила лично. Казивачи су били старије доби (од 72 до 83 године живота), различитог степена образовања и различитог пола (тројица мушкараца и три жене). Због просторног ограничења разговори ће већином бити сажети у виду екципираних информација, сем у појединим случајевима када ће бити дати краћи транскрипти делова разговора.

Резултати истраживања су се у великој мери поклопили са очекивањима, тј. потврдили су висок степен акултурације српског становништва овог подручја. Овде ћу указати на саставне елементе славских обичаја који су у мозаичком смислу још увек присутни у пракси или у сећањима казивача, а понегде ни толико.

Краљевац

Краљевац је село у Банатској Црној Гори – зони Румуније с најисточније смештеним селима са српском већином (Петрово Село, Краљевац, Станчево), као и села у којима су Срби данас мањина (Лукаревац, Рекаш, Хрњаково). У језичком смислу, ова регија представља језичко острво. Краљевац се налази 40 километара источно од Темишвара на путу ка Лугошу. Сел има цркву посвећену св. Ђорђу и основну школу.

Кратак увид у начин обележавања славе сачињен је на основу казивања Љубомира Милина (Краљевац, 1941)⁵ и Анкице Беречић (Краљевац, 1937)⁶. Обоје су провели живот у Краљевцу. Живе сами са супружницима и баве се пољопривредом. На основу њихових казивања могуће је закључити да обичај прослављања крсне славе у Краљевици одумире, иако и даље има породица у којима се она скромно обележава.

Љубомир Милин, коме је крсна слава Ђурђевдан, прославља славу обавезно сваке године. *Светак* (назив за породичну славу) прославља се само један дан, а припреме почињу дан пред славу, када жена и он заједно праве више врста слаткиша и торту. На сам дан славе им у госте долазе само син, ћерка и синовац из Темишвара. По његовом казивању, тако славе и остале породице – у најужем породичном кругу. Тог јутра не иду у цркву, јер

⁵ Снимак: Трубарац. Краљевац 1Г.

⁶ Снимак: Трубарац. Краљевац 2Б (аудио запис) и Трубарац. Краљевац 2Ба (видео запис).

имају посла око спремања ручка, који је богатији него иначе. Спремају кокошију супу, свињско или јагњеће печење, више „фела слаткиши“. Ручак почиње око један сат и не претходи му никаква врста ритуализованих радњи: не читају молитву, трпеза се не кади и немају славску свећу. Не прави се ни славски колач, нити кољиво. У кући немају икону св. Георгија. За време *запоснице* (пост) спрема се посна храна. Ван периода поста се не гледа на то да ли слава пада средом или петком, већ се увек спрема мрсна трпеза.

Пошто је Ђурђевдан такође слава локалне сеоске цркве, после подне одлазе у цркву, где се окупи цело село. Након службе, у порти се реже славски колач и одређује домаћин наредне славе. Некада је тај колач мешен у селу, а сада га доносе из Темишвара, где се наручује у пекари. Након резања колача обично буде уприличен програм који спреме ђаци сеоске школе, а од када имају новог председника општине, буде и музике.

По његовом сазнању, слава се преноси с оца на сина, али генерално је преузимају они који су наследници куће и имања. Домазет прима славу куће у коју је ушао женидбом. Љубомир Милин се сећа да је некад било да неко има две славе, али каже да сада тога нема и то повезује с тим да су у селу остали само старци.

Кућински светак Анкице Беречић је Аранђеловдан. Помиње да је њена мајка држала до славе, али да данас то „не држи нико“, иако је она и њен муж и даље скромно обележавају нешто богатијим ручком. По сећању из детињства, дан пред славу се закоље патка, праве се крофне, супа од живине, паприкаш и колачи. Сећа се да се некада пазило да ли слава пада у време поста и да ли пада на посни или мрсни дан. На посни дан се за славу спремао „истрошени пасуљ“, супа, кувани купус и „крофне са уљем“. На дан славе се иде у цркву и после тога је ручак. Не сећа се да се икада ишта носило у цркву. Нема колача, ни жита, ни кађења трпезе. Није била сигурна да ли је потребна свећа (она је не носи). У кући немају славску икону. Када је била дете, на славски ручак им је долазила само родбина и пуштали су теткин грамофон (донет из Америке). Не сећа се да је свештеник икада долазио у кућу.

У ова два казивања из Краљевца уочавају се јасна поклапања у вези са обичајем прослављања славе, који се полако губи и који је редукован на окупљање најуже породице око трпезе која је за ту прилику нешто богатија него иначе. С обзиром да су у селу већином остала старачка домаћинства и да су се потомци раселили, породично окупљање је могуће само онда када су потомци у прилици да дођу на славу – што зависи од тога колико је њихово ново место становања удаљено од села, као и да ли слава пада у радни или нерадни дан. Уочава се потпуни изостанак било каквих ритуализованих радњи (молитва, кађење трпезе), изостанак обредних реквизита (нема иконе, свеће) и уобичајених славских жртвених дарова у виду славског колача и кољива.

Чанад

Чанад је село које се налази на самој тремеђи између Румуније, Мађарске и Србије. Вишенационално је, а сем Румуна, Мађара и Срба, у њему је све до седамдесетих година прошлог века била веома бројна и немачка мањина. Информације о обележавању славе у Чанаду базирају се на казивањима Стефана Унчанског (Чанад, 1940)⁷ и Драгице Влашчић (Чанад, 1946)⁸. Обоје живе у Чанаду од рођења.

Стефан Унчански је био фризер, радио је земљу у колективу, затим је у колективу био и касир, а с тог радног места је отишао у пензију. Својевремено је био и подкнез, тј. „мали кнез“ у Чанаду. Након смрти жене живи сам, брине о башти и прави своје вино. Има једног сина који такође живи у Чанаду, а и он сам је јединац. Његова крсна слава је св. Никола. Прослављао ју је његов отац, а прославља је данас и његов син. У кући има икону светитеља коју је наследио од оца.

По његовом казивању, припреме за славу почињу неколико дана пре славе, кад свештеник долази да освешта кућу – том приликом се пали свећа која ће касније горети на славској трпези. Неких недељу дана пре *свеца* (у овом случају Никољдана) закољу се свиње и „напуни се шпајз“. Почине се са припремом хране и гледа се да буде свега: живинска супа, печење, сарме, свакакви колачи. Колико памти, увек се јело мрсно за славу без обзира што је св. Никола, који пада у време поста. На дан славе се иде у цркву ујутро, па се врати кући и ту се „начне славски колач“ који је „уплетен“. Мушкарци су се бринули о пићу (ракија, вино). Кад је био дете, црква је била пуна, а сада их је само десетак – „нема друштва“. Неко се причести, неко не. У цркви се код олтара припали свећа мртвима за душу и даје се читуља да „попа помене старе“. На свеца се на ручак зову: син оца и обратно, а ако сви живе заједно, онда прославе у оквиру породице, други се не позивају. Кући се припали свећа која је горела када је свештеник освештавао кућу. Очита се Оченаш и трпеза се окади тамјаном – ово је некада радио његов отац, а сада син пали свећу, а он чита Оченаш. Затим се седне за астал и почиње ручак. Свећа гори само за време ручка – гаси се са два прста. Слави се само један дан.

Овај казивач помиње да зна за један случај да је неко променио свеца, али није знао да каже шта је мотивисало ову промену. Што се његове породице тиче, када су му родитељи купили кућу, нису узели кућевног свеца, већ су славили свог старог породичног свеца. Примећује да све мање људи слави крсну славу. Његов син још увек слави и он одлази код сина на ручак.

Драгица Влашчић, рођена Сапунђин, завршила је техничко-пољопривредну школу и затим се запослила као књиговођа. Док је била дете њени су

⁷ Снимак: Трубарац. Чанад 1А.

⁸ Снимак: Трубарац. Чанад 2АБ.

славили славу без обзира што је јој је отац по убеђењу био комуниста и члан партије. Неколико дана пре славе свештеник долази да освети славску воду, тада се упали свећа спремна за ту прилику, донесе се вода, босиљкача. Та свећа се чува у кући и пали се за време славског ручка и осталих пута током године када свештеник дође у кућу.

Дан пред свеца (док је била дете) жене су месиле теста, колаче и спремале сарме. Свећа се да се некада много гледало на то да ли је слава посна или не, а данас не толико. Она на то не гледа, јер њена слава (Аранђеловдан) не пада у време поста. На среду и петак се не гледа. Сутрадан се „кувало паорски“: супа живинска, кромпири и сос. За увече су спремане сарме и „печена меса“. Драгица помиње обичај да на дан славе, ујутро, дођу момци (комшије, другови) и разбију земљане лонце које би сами донели:

ДВ: Зајутра ко... другови, [?] породице су долазили, разбивали лонце земљане, правили... пили ракије и тако.

ЂТМ: Зашто су разбијали те њине лонце?

ДВ: Да донесу срећу.

ЂТМ: [...] Тај обичај је баш везан за кућну славу ил'...

ДВ: Да, да за кућну славу.[...] На славу, зајутра на славу, дођу, то разбиду, попиједу ракију и куд који даље, слатки моји.

Ови момци би продужили и на исти начин обишли куће свих домаћина који су тог дана били свечари.

Мушкарци су на дан славе ишли у цркву, а жене су остајале код куће и спремале. Њен отац није ишао у цркву, али је пуштао остале укућане да иду, јер је црква била место окупљања Срба. Као дете, она је ишла. Примећује да сада у цркви готово да нема деце, јер их нема у селу, пошто су Срби „на измаку“. Њен муж је ишао у цркву, а она углавном није могла, јер је пре подне морала да иде на посао. У цркву се не носи ништа, али „ако си имао мртве“ онда се палила велика свећа за мртве са стране, „испред алтара“ у зони певнице. Остављала се и читуља са именима, коју је читао свештеник. Славски колач се по њеном сећању није никада месио, а није се носило ни кољиво.

Код куће се пре ручка чита Оченаш и пали се свећа (она која је горела док је свештеник пре славе освештавао кућу). Некада је свекрва кадила трпезу, а она то више не ради:

Па моја свекрва кадила, а ја, да ти кажем истину, не... а не знам зашто. А сад у последње време сам сама, тако знаш... немаш више... није оно... ко кад имаш...сам... тако ми је сасвим свеједно како ми је.

Ручак је око један сат. Свећа се гаси након ручка с два прста. Некада су им на славу долазили гости, али од када се удала, ретко. Иако је било добро да неког позовеш, они нису звали.⁹ На славски ручак се зове најбли-

⁹ По Драгицином казивању, односи између њених родитеља и свекрве нису били добри; свекрва је никада није прихватила, јер је одбегла за њеног сина. Тако су се венчали јер су су

жа родбина која тог дана не слави, обично по женској линији (свекрвина сестра, братић), или удати женски чланови породице. Ако није било гостију, јели су у соби у којој се кувало, ако је било гостију, онда у посебној соби. Драгица чува стару славску икону коју је затекла када је дошла у мужевљевоу кућу. Он ју је наследио од оца. Помиње и следећи обичај:

ДВ: На дан славе, после ручка се начини један мали пакетић, се узме фрталъче ракије, то је два и по деци. Знаш шта је фрталъ? И се оде код гроба..

ЂТМ: После подне на дан славе?

ДВ: Да. И то даш гробару за душу мртвима.

ЂТМ: Гробару се то даје?

ДВ: Гробару, да.

ЂТМ: Фрталъче ракије и шта сте још рекли?

ДВ: И теста, и теста, то, обично то. То се однесе и то се да.

[...]

ЂТМ: Кад се заврши ручак, тамо негде око три, као што кажете, четири, ко је онда одлазио на гробље са тим пецивом, са тестом и са...

ДВ: Па обично ишла свекрва, док је била она. Сад идем ја са мојом ћерком, оном млађом. Дође по мене...

ЂТМ: Шта урадите тамо на гробљу?

ДВ: Припалимо свећу, кажемо Оченаш, прилијемо гроб...

ЂТМ: А оно што сте донели дарујете гробару?

ДВ: То гробару, да, и то је све.

У ова два казивања из Чанада примећују се међусобна поклапања и одступања. Заједничке елементе, које помињу оба казивача, чине долазак свештеника у кућу свечара неколико дана пред славу. Оба казивача помињу да се свећа која је тада горела чува да би била упаљена током славске трпезе, као и у другим приликама током године када свештеник долази у кућу. Поклапају се и описи припреме за славу, спремања славске трпезе, одлазак у цркву, прилагања велике свеће за душу умрлих чланова породице и њихово помињање, начин на који се започиње ручак, као и податак да се слава обележава у сасвим уском породичном кругу (ако је то могуће). Обоје имају старе породичне иконе наслеђене од предака. Елементи који се не поклапају су славски колач, којег се Драгица не сећа, док се Стефан Унчански сећа да га је његова мати правила и да је био „уплетен“ – податак је забележен у литератури (уп. Марков Јоргован, 2015: 203) Такође, Драгица помиње два обичаја за које смо чули само од ње: први, да ујутро на дан славе у кућу долазе момци са земљаним лонцима које тада пред укућанима ломе „ради среће“; други је одлазак на гробље после славског ручка, када се обилазе и вином преливају гробови умрлих чланова породице, пале им се свеће, а гробару се дају жртвени дарови у виду хране (ракија и колачи).

се родитељи противити њиховој вези – породице су им биле у кумовским односима.

Фенлак

Фенлак се налази релативно близу Чанада, неких 20 километара југозападно од Арада и припада општини Арад. По црквеним подацима из 1905. године, имао је укупно 2970 становника, од који је Срба било 1508, те су чинили нешто више од 50% становништва (Косовац 1910: 690). Данас је тај број знатно мањи и на основу пописа из 2002. године, они чине 8,4% укупне популације.

Српско становништво Фенлака данас не слави крсну славу – што закључујемо на основу казивања свих казивача с којима су чланови нашег тима разговарали. Изузетак су породице које су се релативно недавно доселиле – рецимо, породицом Динке Илијевић (Саравул, 1938), која се с породицом преселила у Фенлак из Надлака, где, по њеном казивању, српске породице славе славу.¹⁰

Овакво „мешовито стање“, где досељеници обележавају славу, а староседеоци Фенлака не, потврђује и разговор вођен с Живом Момировим (Фенлак, 1935), професором математике и физике у пензији.¹¹ Он живи сам са супругом. Упитан да ли слави кућну славу, он је рекао да је слави, да би се онда испоставило да мисли на „црквени храм“, тј. црквену славу. Када је питање преформулисано, рекао је да му је кућна слава Ђурђевдан, који му је уједно и рођендан. Он као свечар тада донесе у цркву литар ракије, сокове и „слане штапиће“ и после литургије се у црквеним просторијама сви окупе на закуски. Слављенику се после литургије поје *Многаја љета*. После подне он „служи ручак“ на следећи начин:

После подне, ја лично, на пример, пошто ми је и рођендан, и свети Ђорђе ми је крсна слава, обично правим... има поред мене нека... неки мали бар или кафана, како да кажем, и тамо сазовем пријатеље, родбину и служим један ручак. И мало пића пре и после.¹²

Чуо је да у неким селима долази свештеник у кућу, али каже да тога у Фенлаку нема, нити он то ради. У кући има икону св. Ђорђа – она му је остала од оца - али не сећа да је његов отац икад посебно прослављао Ђурђевдан – то објашњава тиме да му је отац рано умро, а додаје и да није ишао често у цркву. Приметио је да има оних који у цркви некад дају свећу и неко кољиво, а тада свештеник чита неку молитву (ово се односи на новодосељене српске породице).

¹⁰ За ближе информације в. разговор који је с Динком Илијевић водила Милина Ивановић Баришић: WS550071 Fenlak – Ilijević Dinka.

¹¹ Снимак: Трубарац. Фенлак 1Ва – 1Вв.

¹² Снимак: Трубарац. Фенлак 1Ва.

Завршна разматрања

Иако би за детаљније увиде у начине слављења славе међу српским становништвом у Поморишкој регији Румуније и Банатској Црној Гори било неопходно обрадити целокупан прикупљени материјал, спровести обимнија истраживања и обићи већи број насеља, на основу овде представљених података могуће је уочити различит степен одумирања обичаја прослављања славе, који се гаси, иако га је још увек могуће регистровати у Краљевцу и Чанаду. У Фенлаку, који је географски знатно ближи Чанаду него што је то Краљевац, Срби староседеоци не славе славу, иако има показатеља да је тај обичај постојао (чување породичне иконе светитеља и свест о томе ко је светац-заштитник куће). Ово указује на различите путеве кретања акултурацијског процеса унутар мањинских етничких заједница и у зонама језичких острва. Код казивача из Краљевца и Чанада видна је разлика у казивањима о прослављању славе некада (у детињству) и сада, а која говори о наглом опадању мотивисаности за слављење славе и о њеном данашњем, знатно скромнијем, обележавању. Разлози за то су првенствено одумирање српских села услед емиграције у иностранство, одласка младих у градове, мешовитих бракова, као и старачка домаћинства у којима је опала снага, али и мотивисаност да се слава прослави у самоћи. Окупљање породице спречава често и немогућност или смањена мотивисаност потомака да дођу на дан славе код родитеља – што је често условљено удаљеношћу њиховог боравишта од села, као и немогућношћу да радним данима изостају с посла ради прослављања славе. Како је већ примећено, „да би породична Слава одговорила својој функцији друштвеног окупљања неопходан услов је да постоји домаћин који слави и гости који долазе да исту честитају присуствујући славском обреду“ (Ивановић Баришић, 2017: 146) – ово је у случају поменутих казивања нарушено (гостију или нема, или су то само најближи чланови породице, онда када су у могућности да дођу). Самим тим једна од основних функција славе остаје неостварена, што свакако утиче на губитак мотивације да се она обележи уз све потребне детаље (*А сад у последње време сам сама тако знаш... немаш више... није оно... ко кад имаш...сам... тако ми је сасвим свеједно како ми је.*). Ово потврђује јаку узајамну условљеност између могућности остварења социјалне функције обичаја и степена његовог очувања.

Међу описаним обичајима, помињу се два која до сада нису етнографски забележена, а која су оба део казивања исте казивачице: обичај ломљења земљаних лонаца ујутро на дан славе и одлазак на гробље након славског ручка и приношење дарова за душу умрлим члановима породице. Опширнија теренска истраживања би могла да укажу да ли је могуће наћи потврду за постојање ових обичаја у казивањима других особа. У случају обичаја одласка на гробље на сам дан славе, он би могао да буде модификован облик

обичаја (забележеног међу клисурским Србима у Румунији) да се на дан пред славу иде на гробље с вином и слаткишима, преливају се гробови, пале свеће и преци се позивају на славски ручак (Трубарац Матић 2018). Иако се ови обичаји у временском смислу разилазе, на постојање евентуалне везе између њих би указивао низ истих радњи и сличних жртвених дарова који се носе на гробље, као и могућа функционална подударност – ношење жртвених дарова који се остављају гробару могло би бити супституција славског ручка, поготово што се оно временски обавља непосредно након њега.

Литература и извори

- Аксић, 2018: Н. Аксић, Крсна слава као живи елемент традицијске културе Срба у Дунавској клисури (Румунија). Темишвар–Ниш: *Исходишта*, 4, 9–28.
- Ивановић Баришић, 2015: М. Ивановић Баришић, Календарски празници код Срба у Румунији. Темишвар–Ниш: *Исходишта*, 1, 129-138.
- Ивановић Баришић, 2017: Ивановић Баришић, Породична слава код Срба у Румунији – Дињаш и Ченеј. Темишвар–Ниш: *Исходишта*, 3, 141-148.
- Косовац, 1910: М. Косовац, *Српска православна митрополија Карловачка по подацима из 1905. године*. Карловци: Српска манастирска штампарија.
- Крстић, 1984: Б. Крстић, Неки народни обичаји Срба Дунавске клисуре у Румунији. Београд: *Расковник*, XLI, 3–34.
- Крстић, 2002: Б. Крстић, *Народни живот Клисураца и Пољадијаца*. Темишвар: Савез Срба у Румунији.
- Крстић, 2015: Б. Крстић, *Народни живот и обичаји Клисураца и Пољадијаца*, Темишвар: Савез Срба у Румунији.
- Марков Јоргован, 2015: Ј. Марков Јоргован, Лебац је Божје лице (обредни хлеб и жито код поморишких Срба). Темишвар–Ниш: *Исходишта*, 1, 201-210.
- Недељковић, 1990: М. Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба*, Београд: Вук Караџић.
- Павловић, 2013: М. Павловић, *Срби у Темишвару*. Београд: Етнографски институт САНУ. Посебна издања, књ. 78.
- Трубарац Матић, 2018: Ђ. Трубарац Матић, Елементи култа предака у славским обичајима Срба из клисурских села румунског Баната (Белобрешка, Дивич, Стара Молдава). Темишвар–Ниш: *Исходишта*, 4, 373–383.

Dordina Trubarac Matić

**SLAVA CUSTOMS AMONG THE SERBIAN
POPULATION OF THE ROMANIAN POMORIŠJE
REGION (FELNAC, CENADUL UNGURESC) AND
CRALOVĂȚ (TOPOLOVĂȚU MARE): JULY 2018
FIELDWORK RESULTS**

Summary

The paper presents the preliminary results of the fieldwork carried out by the research team of the Institute of Ethnography SASA during June 2018 in the Romanian part of the Pomorišje region (Felnac and Cenadul Unguresc) and the village of Cralovăț (in Topolovățu Mare). A series of guided semi-structured interviews were made with elder members of the Serbian minority communities with the purpose of getting the information about local customs related to the period from the beginning of the Nativity Fast until Epiphany and the customs related to weddings and *slava* (the celebration of the family patron saint). The paper is focused on *slava* customs in the recent past and in the present. The observations are based on five interviews made in Felnac, Cenadul Unguresc and Cralovăț. The results show a relatively fast disappearing of *slava* customs and a high level of acculturation of the Serbian population in these areas. Some of the factors which influence that process are mentioned. The elements of the celebration of *slava* which are still present in practice or in the memory of the informants are commented from the ethnological perspective.

Key words: fieldwork, *slava*, Serbs in Romania, Cralovăț Felnac, Cenadul Unguresc.